

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Craffu Perfformiad
Awdur yr Adroddiad:	Swyddog Arwain: Llyfrgelloedd, Archifau a'r Celfyddydau (Cyfathrebu, Marchnata a Hamdden)
Teitl yr Adroddiad:	Safonau'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd: Adroddiad Blynyddol 2011-12

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad yn amlinellu perfformiad y Gwasanaeth Llyfrgelloedd yn 2011/12 mewn perthynas â Fframwaith Asesu Blynyddol CyMAL i Awdurdodau Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Rhoi gwybod i'r Pwyllgor am berfformiad y Gwasanaeth Llyfrgelloedd yn 2011/12 mewn perthynas â 9 Safon Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru a 7 Dangosydd Perfformiad Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod Aelodau'r Pwyllgor Craffu:

- 3.1 yn ystyried yr adroddiad a'r sylwadau mewn perthynas â pherfformiad y Gwasanaeth Llyfrgelloedd mewn perthynas â'r Fframwaith Asesu Blynyddol,
- 3.2 yn darparu datganiad i CyMAL ynglŷn â pherfformiad y Gwasanaeth Llyfrgelloedd, ac
- 3.3 yn pennu a oes unrhyw graffu pellach yn ofynnol

4. Manylion yr adroddiad

Fframwaith Asesu Blynyddol CyMAL ar gyfer Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru

5. Mae Deddf Amgueddfeydd a Llyfrgelloedd Cyhoeddus 1964 yn nodi dyletswydd statudol yr awdurdodau llyfrgelloedd cyhoeddus i "ddarparu gwasanaeth llyfrgelloedd cynhwysfawr ac effeithlon" ac mae'n gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i "arolygu a hyrwyddo gwelliant" gwasanaethau llyfrgelloedd cyhoeddus yng Nghymru. Yn unol â'r gofynion statudol hyn, bob blwyddyn mae Llywodraeth Cymru'n asesu Ffurflen Flynyddol y Gwasanaeth Llyfrgelloedd i CyMAL (Amgueddfeydd, Archifau a Llyfrgelloedd Cymru) sy'n canolbwyntio ar berfformiad mewn perthynas â 9 Safon a 7 Dangosydd Perfformiad.

6. Mae'r Fframwaith yn gweithredu am gyfnod o dair blynedd o fis Ebrill 2011 i fis Mawrth 2014, ac mae'n canolbwyntio ar gynnal gwasanaethau llyfrgelloedd craidd mewn cyfnod a gydnabyddir yn un heriol i'r sector cyhoeddus.

Safonau Llyfrgelloedd

7. Mae asesiad CyMAL o Adroddiad Blynyddol Sir Ddinbych yn cadarnhau bod yr awdurdod yn 2011-12:
- wedi cyrraedd 5 o 9 Safon Llyfrgelloedd Cyhoeddus Cymru
 - wedi cyflawni 3 o'r Safonau'n rhannol
 - ac wedi methu â chyrraedd un Safon

Nifer cyfartalog y Safonau a gyrhaeddwyd gan awdurdodau llyfrgelloedd cyhoeddus Cymru oedd 6, y mwyaf a gyrhaeddwyd oedd 8, a'r lleiaf oedd 3. Roedd CyMAL yn ystyried bod perfformiad Sir Ddinbych (sef 5 allan o 9 Safon) "ychydig islaw'r cyfartaledd o'i gymharu ag awdurdodau eraill yng Nghymru."

Safonau a Gyrhaeddwyd

8. Dyma'r pum Safon a gyrhaeddwyd gan yr awdurdod:
- Lleoliad a hygyrchedd llyfrgelloedd yn eu cymunedau
 - Mynediad at wasanaethau i grwpiau o ddefnyddwyr â gofynion mynediad penodol (e.e.: mynediad i'r anabl, gwasanaeth llyfrgell i bobl sy'n gaeth i'r tŷ, TG hygyrch)
 - Hygyrchedd oriau agor
 - Lefelau blynyddol caffael stoc i oedolion ac i blant
 - Bodloni ceisiadau ac archebion defnyddwyr

Safonau a Gyrhaeddwyd yn Rhannol

9. Mae gan rai Safonau lawer o isadrannau, a phan fydd awdurdod yn cyflawni o leiaf hanner y gofynion niferus, cydnabyddir bod y safon wedi'i chyrraedd yn rhannol. Llwyddodd Sir Ddinbych i gyrraedd 3 o'r Safonau'n rhannol:
- **Gwasanaethau a chyfleusterau TGCh.** Mae 14 o'r 15 gofyniad yn y Safon hon yn cael eu bodloni eisoes (e.e. nifer y cyfrifiaduron sydd ar gael i'r cyhoedd, cyfleusterau sganio ac argraffu, cyfleusterau ategion ar gyfer dyfeisiau cyfryngau digidol, a ffynonellau gwybodaeth ar-lein fel papurau newydd, hanes teulu a deunyddiau cyfeirio.) Yr unig elfen heb ei chyflawni yw darparu gwasanaeth diwifr yn y llyfrgelloedd hynny sydd ar agor am 30 awr neu ragor bob wythnos. Mae gan Sir Ddinbych 6 o lyfrgelloedd sy'n perthyn i'r categori hwn, ond dim ond yn Llyfrgell y Rhyl y mae gwasanaeth diwifr ar gael ar hyn o bryd.

- **Gwariant ar lyfrau a deunyddiau eraill.** Mae'r Safon benodol hon mewn dwy ran, gyda gwahanol darged gwariant wedi'i osod ar gyfer stoc Plant ac Oedolion. Er bod gwariant cyfunol Sir Ddinbych (sef £2,055 i bob 1,000 o'r boblogaeth) uwchlaw'r safon leiaf o £1,948, roedd blaenoriaethau stoc Sir Ddinbych ei hun ar gyfer 2011/12 wedi arwain at wariant chwarterel uchaf ar adnoddau i'r rheini o dan 16, a gwariant islaw'r lefel isaf ar gyfer oedolion. O ganlyniad, ystyriwyd bod y Safon wedi'i chyrraedd yn rhannol. Yn ddigon rhyfedd, mae hyn fel petai'n gwrthdaro â'r Safon ar Gaffael Stoc (gweler 8 uchod) lle llwyddodd Sir Ddinbych mewn gwirionedd i fodloni nifer lleiaf y pryniannau stoc sy'n ofynnol i oedolion ac i blant, sy'n awgrymu bod cydberthynas CyMAL rhwng y ddau'n anghywir rywsut.
- Gwariant ar adeiladau llyfrgell, a'u rheoli. Cydnabu CyMAL wariant Sir Ddinbych ar ofalu am ei hadeiladau llyfrgell a'u cynnal a'u cadw, ond nododd na ellir cyrraedd y Safon hon os nad oes Arolwg Cyflwr / Ased wedi'i gynnal ers 2006.

Safonau Heb eu Cyrraedd

10. Mae Sir Ddinbych ymhlith yr 8 awdurdod nad ydynt yn cyrraedd y Safon mewn perthynas â lefelau staff. Mae 4 swydd broffesiynol amser llawn wedi'u dileu o'r strwythur ers 1 Ebrill 2008 i fynd i'r afael â'r agenda effeithlonrwydd, ac mae CyMAL wedi derbyn nad oes unrhyw gynlluniau i gynyddu'r lefelau staff. (Mae'r Safon yn cael ei chyrraedd gan 6 awdurdod, a'i chyrraedd yn rhannol gan 8 arall).
 - Ni fydd lefelau staff yn syrthio islaw 0.37 o staff i bob 1,000 o'r boblogaeth (Sir Ddinbych = 0.35)
 - Bydd o leiaf 23% o staff wedi cymhwyso'n ffurfiol mewn astudiaethau llyfrgell a gwybodaeth (Sir Ddinbych = 19%)

Dangosyddion Perfformiad

11. Mae CyMAL yn nodi bod Sir Ddinbych yn cyrraedd 5 o'r 9 Safon, ond mewn gwirionedd cyfartaledd Cymru yw 6, ac yn wir y nifer uchaf a gyflawnwyd oedd 8. Mae'r goblygiad yn glir – bod Gwasanaeth Llyfrgelloedd Sir Ddinbych islaw'r cyfartaledd.
12. Fodd bynnag, stori wahanol iawn a ddywed y gyfres o Ddangosyddion Perfformiad.
 - Yr 2^{il} Wasanaeth Llyfrgelloedd a ddefnyddiwyd fwyaf / yr ymwelwyd ag ef fwyaf ledled Cymru, gyda 7,864 o ddefnyddwyr i bob 1,000 o'r boblogaeth (yn ail i Gaerdydd yn unig). Mae'r dangosydd yn cynnwys ymweliadau personol â llyfrgelloedd, rhith-ymweliadau â gwefan y Gwasanaeth Llyfrgelloedd, a mynd i ddigwyddiadau a

gweithgareddau a drefnwyd gan y gwasanaeth (e.e. yr Wythnos Llyfrau Plant, ymweliadau awduron, sesiynau hyrwyddo llyfr etc). Cyfartaledd Cymru yw 5,884.

- Y 3^{ydd} awdurdod gorau yng Nghymru ar gyfer benthyca llyfrau a deunyddiau eraill, gyda 6,021 o fenthyciadau i bob 1,000 o'r boblogaeth. Cyfartaledd Cymru yw 4,823 o fenthyciadau.
 - 17^{eg} ar gyfer y ganran o gyllideb refeniw'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd sy'n cael ei gwario ar stoc. Er bod hyn yn ein gosod yn y chwarterel is ar gyfer gwariant ar stoc, mae'r ffigur benthyciadau uchel a grybwyllwyd uchod yn dangos bod yr arian yn cael ei wario'n effeithiol, a'i bod yn rhaid ein bod yn bodloni gofynion cwsmeriaid. Mae nifer uchel yr ymwelwyr yn cadarnhau hyn hefyd.
 - 12^{ted} ar gyfer y ganran sy'n manteisio ar y cyfrifiaduron sydd ar gael i'r cyhoedd. A thua 100 o gyfrifiaduron personol ar draws yr 8 llyfrgell, am 40% o'r amser, roedd y rhain yn cael eu defnyddio drwy gydol 2011/12. Mae defnydd yn amrywio o'r naill llyfrgell i'r llall, gyda mwy o alw yn y Rhyl nag unrhyw le arall, er bod pob llyfrgell fel petaent yn agosáu at 100% yn manteisio ar ôl 3.30pm ar ddiwrnodau ysgol.
- 13.** Mae ffigurau benthyca a defnyddio uchel Sir Ddinbych ar gyfer 2011-12 yn adlewyrchu llwyddiant ei Her Darllen Haf, sef y mwyaf llwyddiannus erioed yn Sir Ddinbych gyda 4,859 o blant yn cymryd rhan – y nifer uchaf erioed a chynnydd o 29% ers 2010-11 [3,758]. Hwn eto oedd y ffigur cyfranogi uchaf yng Nghymru (cyfartaledd Cymru yw 1,830). Roedd 13.2% o'r plant a oedd yn cyfranogi yng Nghymru'n dod o Sir Ddinbych.
- 68% wedi'u cwblhau – yr uchaf yng Nghymru
 - 13.7% o gynnydd yn nifer y llyfrau a fenthyciwyd
 - 56% o blant oed cynradd yn cymryd rhan
 - 48% yn fechgyn – yr uchaf yng Nghymru
- 14.** Mae Sir Ddinbych yn y 4^{ydd} safle o ran ei gwariant net ar gyfer pob 1,000 o'r boblogaeth ar Wasanaethau Llyfrgelloedd, er bod hyn yn arddangos buddsoddiad yr Awdurdod mewn darparu gwasanaethau a rennir a gwasanaethau lluosog o'i leoliadau llyfrgell (5 Siop Un Stop, 1 Amgueddfa, 4 Oriol Gelf, 1 Swyddfa Cefn Gwlad, ac 1 Ganolfan Groeso) gyda'r holl gostau ynni, gofalu, glanhau, Ardrethi Annomestig Cenedlaethol (NNDR) a chostau cysylltiedig yn cael eu talu gan y Gwasanaeth Llyfrgelloedd. Mae gwaith wedi dechrau ar lanhau'r data ariannol i adlewyrchu gwir gostau'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd, a bydd hyn yn parhau drwy gydol 2012-13.
- 15.** Ar y llaw arall, mae Sir Ddinbych yn yr 20fed safle gyda chost o £2.29 yr ymweliad/defnydd, o'i gymharu â chyfartaledd Cymru o £2.84, a ffigur uchaf Cymru o £4.24.

16. Gellir gweld data Dangosyddion Perfformiad ar gyfer holl awdurdodau Cymru yn Atodiad A. Wrth symud ymlaen, byddwn yn cysylltu â Gwasanaethau Llyfrgelloedd eraill uchel eu perfformiad yng Nghymru i rannu arfer gorau a dysgu gan eu profiad.

17. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Mae'r Gwasanaeth Llyfrgelloedd yn cyfrannu at iechyd a lles cymunedau lleol drwy ddarparu llyfrau a gwybodaeth, a gweithgareddau partneriaeth i bob oedran. Mae hefyd yn cyfrannu at Strategaeth Llythrennedd Sir Ddinbych, fel sy'n cael ei chydabod yn adroddiad Hunanasesu Estyn.

18. Beth fydd yn ei gostio a sut bydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Nid oes unrhyw oblygiadau cost.

19. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd?

Mae asesiad CyMAL wedi'i drafod gyda'r Aelod Arwain dros Dwristiaeth, Hamdden ac Ieuenctid, yng Ngrŵp y Swyddog Arwain Cyfathrebu, Marchnata a Hamdden ac yn y Tîm Rheoli'r Gwasanaeth Llyfrgell.

20. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Rhoir gwybod yn flynyddol i CyMAL am berfformiad mewn perthynas â'r Fframwaith Asesu ar gyfer 2011-14. Er bod y gwerthusiad diweddaraf gan CyMAL yn nodi bod Sir Ddinbych yn tanberfformio gan gyrraedd 5 o'r 9 Safon, mae'n amlwg o'r Dangosyddion Perfformiad fod Sir Ddinbych ymhlith y rhai sy'n perfformio orau o ran ymweliadau â'r llyfrgell, defnydd a benthyciadau. Fel y cyfryw, nid oes unrhyw risgiau'n ymwneud â'r asesiad cyfredol, ac mae'r gwasanaeth yn ffyddiog ei fod yn mynd i'r afael â'i flaenoriaethau ei hun o ran bodloni anghenion preswylwyr a chymunedau lleol yn Sir Ddinbych.

21. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Erthygl 6.3.4(b) o Gyfansoddiad y Cyngor.

Swyddog Cyswllt:

Swyddog Arwain: Llyfrgelloedd, Archifau a'r Celfyddydau
Ffôn: 01824 708203